

BESCHRIJVING

VAN DE

DECORATIE DER ZALEN

VAN HET

NEDERLANDSCH MUSEUM

van Geschiedenis en Kunst

IN

'S RIJKS MUSEUM

TE

AMSTERDAM.

1887.

BESCHRIJVING

VAN DE

DECORATIE DER ZALEN

VAN HET

NEDERLANDSCH MUSEUM

van Geschiedenis en Kunst

IN

'S RIJKS MUSEUM

TE

AMSTERDAM.

1887.

De zalen van het Nederlandsch Museum zijn zoo gebouwd en gedecoreerd, dat zij een beeld geven van de Nederlandsche Kunst, zoowel op het gebied der kerkelijke als der burgerlijke architectuur en decoratie van de IXe tot de XVIIIe eeuw.

Zooveel mogelijk is er naar gestreefd daartoe oorspronkelijke voorwerpen te bezigen, of althans oude Nederlandsche modellen na te volgen. Waar die ontbraken, heeft men tot gelijktijdige buitenlandsche voorbeelden zijn toevlucht moeten nemen.

De chronologische volgorde der zalen is deze:

Kerkelijke bouwkunst.

176	IX ^e eeuw
175	XI ^e en begin der XII ^e eeuw
174	einde der XII ^e en begin der XIII ^e eeuw
168	baksteenbouw der XIII eeuw
173	midden der XIII ^e eeuw
172	XIV ^e eeuw
171	omstreeks 1400
166—167	XV ^e eeuw
165	XVII ^e eeuw.

Burgerlijke bouwkunst.

163—164	Schepenzaal der XIV ^e eeuw
161—162	Schepenzaal der XV ^e eeuw
147	XV ^e eeuw
148, 149, 150	XVI ^e eeuw
150a, 154, 155, 156	eerste helft der XVII ^e eeuw
152a, 153, 158	twede helft der XVII ^e eeuw
151, 152	begin der XVIII ^e eeuw.

Digitized by the Internet Archive
in 2016

<https://archive.org/details/beschrijvingvand00rijk>

NEDERLANDSCH MUSEUM.

Burgerlijke bouwkunst.

147

Kamerbetimmering en drie muurkasten uit het midden der XVe eeuw (het verhemelte en eenige paneelen der betimmering zijn modern).

Schoorsteenmantel uit denzelfden tijd, afkomstig uit Utrecht.
Haardplaat van omstreeks 1500.

148

Schoorsteenmantel met fries uit de eerste helft der XVIe eeuw (Renaissance-stijl.)

De kraagbeelden zijn afgegoten naar die van het Huis van Maarten van Rossum te Zalt-Bommel en sehijnen te dagteekenen uit het begin der XVIIe eeuw.

Haardplaat van 1592, haardsteen en uit denzelfden tijd. De figuren in Delftsehe tegels zijn uit de eerste helft der XVIIe eeuw.

Muurkastje uit de eerste helft der XVIe eeuw.

149

Schoorsteenmantel met nagebootste pilasters en kraagsteenen afkomstig uit het Huis van Maarten van Rossum te Zalt-Bommel, (eerste helft der XVIe eeuw, Gothiseh-Renaissance). Haardsteen en uit denzelfden tijd. De figuren in Delftsehe tegels zijn uit de

Burgerlijke bouwkunst.

eerste helft der XVIIe eeuw. Haardplaat van 1541 met eene voorstelling van Christus met de Samaritaansche vrouw.

De wandbetimmering tegenover het venster behoort bij den schoorsteen. De andere met voorstellingen van de geschiedenis van Loth, van de bruiloft van Peleus en Thetis en van het oordeel van Paris, is afkomstig uit Enkhuizen en dagteekent uit de tweede helft der XVIe eeuw (Renaissance-stijl).

Ledikant uit de tweede helft der XVIe eeuw.

150

Deur met kolommen uit de 2^e helft der XVIe eeuw (Renaissance-stijl).

Het fries is uit de 1^e helft der XVIIe eeuw.

150a

Schoorsteenmantel en betimmering eener bedstede uit de 1^e helft der XVIIe eeuw, afkomstig uit een Amsterdamsch huis in de Warmoesstraat.

151

Schoorsteenmantel uit de XVIIe eeuw afkomstig uit Amsterdam en geschonken door den Heer A. B. Geels.

Beschilde zoldering uit het laatst der XVIIe eeuw, voorstellende een Vorst door Minerva begeleid en door Mars aan Jupiter voorgesteld.

Gouldeder uit de 1^e helft der XVIIIe eeuw.

152

Beschilde zoldering uit de tweede helft der XVIIe eeuw, afkomstig uit het Stadhoudelijk paleis te Leeuwarden.

Gouldeder uit het begin der XVIIIe eeuw.

Muurkast met kleedingstukken behoord hebbende aan de prinsen Ernst Casimir, Hendrik Casimir I, Willem Frederik en Willem III.

152a

Chineeshe kamer afkomstig uit het paleis der Friesehe Stadhouders te Leeuwarden en dagteekenend uit de tweede helft der XVIIe eeuw.

153

Betimmering uit het laatst der XVIIe eeuw, afkomstig van het thans gesloopte huis, voor Constantijn Huygens te 's Gravenhage van 1634—1637 gebouwd door Jaecob van Campen (stijl van Lodewijk XIV).

Plafond voorstellende Apollo en Aurora, geschilderd door Gerard de Lairese (1640—1711) en afkomstig uit een huis te Amsterdam. Geschenk van den Heer W. F. Pick.

154

Schoorsteen uit het begin der XVIIe eeuw.

Betimmeringen uit de eerste helft der XVIIe eeuw. Het linker gedeelte is afkomstig uit Brouwershaven (geschenk van den Heer F. J. Hallingse); het reelter is uit Zalt-Bommel.

De zoldering is afkomstig uit de vertrekken van de Prinses Royale op het Binnenhof te 's Gravenhage.

Goudleder uit de 2^e helft der XVIIe eeuw.

155

Schoorsteen en betimmering van 1626 afkomstig uit Dordrecht.

Zoldering met een voorstelling van Oehtend en Avond, vermoedelijk geschilderd door Theodoor van der Schuer omstreeks 1678 en afkomstig uit de slaapkamer van de Prinses van Oranje, gemalin van Willem III, in het Stadhouderlijk Kwartier te 's Gravenhage.

Goudleder van denzelfden tijd.

Schilderij voorstellende den Doop in den Jordaan, omstreeks 1540 door een navolger van Jan van Scorel geschilderd.

156

Betimmering uit de 1^e helft der XVIIe eeuw.

Gekleurde Delftsehe tegels uit denzelfden tijd.

Daarboven blauwe tegels uit het einde der XVIIe eeuw.

158

Wenteltrap uit de 2^e helft der XVIIe eeuw, afkomstig uit Keulen.

Doorgang-bekleeding van omstreeks 1650.

161—162

Schepenzaal van een Raadhuis der XVe eeuw.

De schoorsteen met de zich daarnaast bevindende kastjes en de zoldering zijn getrouw nagebootst naar die van het Raadhuis te Zwolle, in 1447 door Mr. Berend gebouwd. De schoorsteen van Drachenfelzer steen is vervaardigd door Mr. Herman van Keulen, de kraagsteen en der balken zijn beeldhouwd door Mr. Johan van Campen en beschilderd door Thomas den Maelre; de zonnen en manen op de balken zijn in 1451 gesneden. De fraaie muurkasten of spinden werden in 1449 vervaardigd door Mr. Johan van Lubeke; Mr. Marten beschilderde die; Mr. Berend sneed er de compassen in en Mr. Herman van Campen smeedde het ijzerwerk.

De betimmering naast den schoorsteen is oorspronkelijk en uit het laatst der XVe eeuw.

De XVe eenwsehe beeldjes van de balie komen van het door Karel den Stoute gestichte Hof van Holland te 's-Gravenhage.

Het met glas bezette houtwerk tegenover den schoorsteen, is uit de eerste helft der XVIIe eeuw en afkomstig uit Amsterdam.

De drie Vlaamsche behangseltapijten dagteekenen uit de 2^e helft der XVIe eeuw.

163—164

Schepenzaal van een Raadhuis uit het eind der XIVe eeuw.

De zoldering is eene trouwe navolging van die van het Raadhuis te Sluis, gebouwd in 1396.

De schoorsteen is een afgietsel van dien uit het Markiezenhof te Bergen-op-Zoom, vermoedelijk gebouwd door Jan van Glimes, heer van Bergen-op-Zoom († 1494) en thans geplaatst in het Raadhuis aldaar.

De betimmering is uit het laatst der XVe eeuw. De daartegen geplaatste kast uit de XIVe eeuw is afkomstig van een der kapittelen te Utrecht.

De behangseltapijten zijn uit de 2^e helft der XVIIe eeuw.

De kraagstukken in de doorgangen naar de zaal 161—162 zijn afgegoten naar een houten bas uit de kerk van het Begijnhof, thans Bibliotheek te Leiden.

165

Kerkelijke bouwkunst der XVIIe eeuw.

Deze zaal is gebouwd in den trant der Hervormde kerken door Hendrik de Keijser († 1621) opgetrokken.

Decoratief schilderwerk: Bijbeltekst en omlijsting naar muurschilderingen in de kapellen van Cosmas en Damianus of van het Barbiers- en Chirurrijns gild en van Severus of van het Wolwevers gild in de Groot- of St. Laurentiuskerk te Rotterdam.

Glaswerk der westelijke vensters afkomstig uit de Oosterkerk te Hoorn; het eene venster stelt het wapen van Alkmaar voor en is van 1573; het andere den zeeslag in het gezicht van Hoorn waarbij Bossu verslagen werd (11 October 1573); het noord-oostelijke venster is een geschenk van de Kruisheeren van St. Agatha; het werd aan dit convent door Prins Maurits geschonken en stelt den Prins voor, geknield voor Jehova; het zuidoostelijke is afkomstig van de Ned. Hervormde Kerk te Oostburg en door Kerkvoogden geschonken.

Kerkelijke bouwkunst der XVe eeuw.

Middenpijler naar die uit de kerk van Wouw, (gesticht 1414). Gewelven, Kapiteelen, Kraagsteen en Profielen naar die der kerk van St. Lebuinus te Deventer.

De teekening van den vloer is gevolgd naar die van de Cathedraal te St. Omer.

Het zuidelijk venster naar een model in de kerk te Hulst (XVe eeuw); het noordelijk naar een venster in den toren der kerk te Ransdorp, gebouwd in het begin der XVIe eeuw.

Decoratief schilderwerk: het zuidwestelijk gewelfvak naar de St. Luciakapel in de Parochiekerk van St. Maarten te Venlo, het noordwestelijk vak naar de St. Jacobskerk te Utrecht, het noord-oostelijk vak naar de St. Nicolaas- of Bovenkerk te Kampen; het zuidoostelijk vak naar de Parochiekerk te Blitterswijk; het bloemwerk in de twee schilden tusschen de twee zuidelijke vakken naar eene kapel in de abdijkerk te Thorn. De wandbeschildering naar een tafereel van 1337 in de kerk van het voormalig Preekheeren-Klooster te Maastricht: het bovenvak stelt de Kroning van Maria voor; daaronder de Legende der XM martelaren; nog lager tafereelen uit het leven van St. Thomas van Aquino.

Preekstoel uit de kapel van het Brigitinessen-Klooster te Uden.

In den noordoostelijken hoek een steenen kastje tot het bewaren van de H. Olie.

Tegen den wand koperen platen van het graf van Gijsbert Willemsz. Raet, priester van de S. Johanneskerk te Gouda, in 1505 begraven in de kapel van het H. Graf van de St. Hieronymusbroederen te Gouda.

168

Kerkelijke baksteenbouw der XIIIe eeuw.

Deze zaal is met wijziging der afmetingen geheel gevolgd naar de nog bestaande kerk van de beroemde Cistercienser-abdij

van Aduard, gesticht in 1192. Deze kerk in de eerste jaren der XIIIe eeuw gebouwd, is een der oudste voorbeelden van baksteenbouw in Nederland. Merkwaardig zijn de groen geëmailleerde tegels met verheven bloemversieringen.

Vloer naar motieven uit de kapel van de abdij van la Grasse (Aude).

Deur naar een voorbeeld in de kerk te Gannat (Allier).

Decoratief schilderwerk: het houten tongewelf naar de kerk van St. Martin des Champs te Parijs, de engel boven de oostelijke deur uit de St. Gereonskerk te Keulen, enkele apostelen en figuren uit de St. Michaelijkerk te Hildesheim, de overige figuren naar de XIIIe eeuwse muurschilderingen van de kapel in het Nonnenklooster te Gurk.

Het glaswerk der vensters naar fragmenten uit de XIIIe eeuw medegedeeld door Didron, Histoire de la Verrerie.

171

Kerkelijke bouwkunst omstreeks 1400.

Gewelven, vensters en profielen naar de St. Michaëlskerk te Zwolle, voltooid in 1356.

Vloer naar een fragment gevonden aan de zuidzijde van de kerk van St. Servaas te Maastricht.

Decoratief schilderwerk der gewelven naar motieven uit de St. Nicolaas- of Kruisheerenkerk te Venlo. De engelen en de voorstelling van de Boodschap aan Maria naar eene muurschildering in de St. Maartenskerk te Venlo; de boom van Jesse naar een epitaphium uit de St. Petrikerk te Lübeck.

172

Kerkelijke bouwkunst der XIVe eeuw.

Gewelven, zuilen, vensters en profielen naar de St. Nicolaas- of Bovenkerk te Kampen (aangevangen in 1369).

De kraagsteen en tot het plaatsen van beelden en de baldakijnen naar voorbeelden in de St. Janskerk te 's Hertogenbosch.

Decoratief schilderwerk naar motieven uit de Domkerken te Freiburg in Breisgau en te Mainz. De apostelfiguren naast de vensters, naar die van het afgebroken choor der Parochiekerk te Sevenum.

Glaswerk der vensters naar fragmenten gevonden in de St. Nicolaas- of Bovenkerk te Kampen en vermoedelijk geschonken door het gilde der Beenhouwers.

Het in bruikleen afgestaan altaar is afkomstig uit de kerk te Kiederich bij Mainz. In het midden St^e. Anna tusschen Johannes den Dooper en Longinus; op de vleugeldeuren tafereelen uit het leven van den martelaar Stefanus. Op de achterzijde het Laatste oordeel. De deuren gesloten zijnde vertoonen de Aankondiging aan Maria. Op den voet de Kruisafneming met Maria, Johannes, Magdalena en Longinus.

Banken uit de gesloopte Kleine of O. L. Vrouwe kerk te Edam. Eenige pijlers en bogen dezer kerk zijn in den tuin van het Museum opgesteld.

Fragmenten van de tribune van het orgel der kerk te Naarden.

173

Kerkelijke bouwkunst uit het midden der XIIIe eeuw.

Gewelf, zuilen en vensters naar voorbeelden uit de Domkerk te Utrecht, gesticht door Hendrik van Vianden (1251—1267).

Vloer naar een fragment in de Munsterkerk te Roermond.

Decoratief Schilderwerk naar motieven uit de XIIIe eeuw; de dwarsbanden naar de Jacobijnenkerk te Agen (Frankrijk); de beschildering van den gordelboog tusschen de zalen n°. 172 en 173 naar een motief gevonden in de kerk te Fritzlar.

Glaswerk der vensters naar oude vensters uit de 2^e helft der XIIIe eeuw in den Dom te Keulen (begonnen in 1248).

Het glaswerk met de beelden van twee vorsten en twee bisschoppen is uitgevoerd door den Heer Maehausen te Coblenz. Het meest ongekleurde glaswerk met ornamenten is vervaardigd en geschonken door den Heer Nieolas, glassehilder te Roermond.

174

Kerkelijke bouwkunst van het einde der XIIe en het begin der XIIIe eeuw (Gothische of spitsbogen stijl).

Gewelven, zuilen, kapiteelen, vensters en vloer naar de Cistercienser O. L. Vrouwe Munsterkerk te Roermond, in 1218 gebouwd door Gerard van Nassau, graaf van Gelder en in 1224 gewijid door Engelbert, aartsbisschop van Keulen.

Deeoraatief schilderwerk: de gewelven naar de Munsterkerk te Roermond; de bloemen in de sehilden naar motieven uit gelijk-tijdige handschriften; de dwarsband naar de cathedraal van Doornik.

Glaswerk der vensters: het kleurloos glas in lood gevat naar modellen uit de XIIIe eeuw, medegedeeld in de Annales archéologiques van Didron aîné. — Van de gekleurde glazen stelt één tafereel voor de Verzoeking van Christus door den Satan en hebben de zes andere betrekking op de Bruiloft van Kanaän; het zijn kopijen van een gedeelte van het beroemde venster in de kerk van O. L. Vrouw te Chartres, welke kopijen zijn vervaardigd en geschonken door de firma Champigneulle te Parijs, belast geweest met de restauratie der glazen uit gemelde kerk.

Het grafmonument is een afgietsel naar dat van den in 1229 overleden graaf Gerard van Nassau en van zijne vrouw Margaretha van Brabant, stichters der Roermondsehe Munsterkerk.

Kerkelijke bouwkunst van de XIe en van het begin der XIIe eeuw (Romaansche stijl).

Gewelf en deuropening met bogenfries in den westelijken muur naar de kerk der abdij te Roldue (Herzogenrade) gewijd in 1108. De andere deuropening naar een voorbeeld in dat gedeelte der St. Servatiuskerk te Maastricht, hetwelk gewijd is in 1025.

Decoratief schilderwerk: de bogen naar motieven medegedeeld door P. Cahier in zijne *Mélanges archéologiques*, gekleurd volgens de polychromie der Kerk van St. Trophime te Arles; de gewelven naar fragmenten in het romaansh gedeelte van de St. Servatiuskerk te Maastricht (1025); de banden onder de vensters naar de vier XII^eeeuwsche reliquie-kasten uit die kerk, thans in het Museum van de Hallepoort te Brussel; de borstwering naar motieven uit de Cathedraal van Chartres en de kapel van St. Ulrich bij den Pfalz of Kaiserhaus te Goslar (einde der XIe of begin der XIIe eeuw) en de kerk te Nola. Het schilderwerk in de doorgangen tusschen de zalen 173 en 174 naar motieven uit de kerk van St. Jan te Poitiers.

Het glaswerk der vensters naar voorbeelden uit dien tijd, medegedeeld door l'abbé Texier in de *Annales archéologiques* van Didron aîné.

Afgietsel van de „Noodkist” bevattende de reliquiën van St. Servatius, Maastrichtsche goudsmidsarbeid uit de XIIe eeuw.

176

Kerkelijke bouwkunst der IXe eeuw (Karolingische stijl).

De zaal is gebouwd naar de door Karel den Groote († 814) aan de westzijde van de VIe eeuwse basiliek van St. Servatius te Maastricht gebouwde kapel.

(De zaal 236 op de bovenverdieping is een nabootsing van de gekoepelde Keizerzaal welke bij dezen bouw behoort).

Vloer naar een fragment gevonden in de galerij van den door Karel den Groote te Aken gebouwden Dom.

Altaar naar dat hetwelk aangetroffen is in de door den bissehop Monulphus (VIe eeuw) onder de St. Servatius-basiliek te Maastricht gebouwde kroecht.

Gebeeldhouwde boogtrommel van de deur der St. Adalbertuskerk van de gesloopte Benedictijner abdij te Egmond, gesticht door Dirk II graaf van Holland († omstreeks 988).

Kleine houten deur naar een fragment van een kerkdeur te Voulte Chilhae (Haute Loire).

Decoratief sehilderwerk: de pilaren, muren en gewelven naar motieven uit de VIIIe en XIe eeuw; tegen den zuidelijken muur de 4 Evangelisten naar een Evangeliarium der IXe eeuw in de kerk te Susteren. Daarboven, eene Majestas Domini, gevolgd naar een Evangeliarium van de 2^e helft der X^e eeuw uit de abdij te Egmond, thans in de Kon. Bibliotheek te 's Gravenhage. Het patroon achter het altaar op grooter sehaal naar een zijden stof van heidensehen oorsprong, gevonden bij de reliquien van St. Servatius te Maastricht en waarsehijnlijk behoord hebbende tot het liturgisehe gewaad van dezen omstreeks 384 gestorven bisschop; het patroon dezer stof stelt een offer aan de Dioscuren Castor en Pollux voor.

Het gordijn tegen den westelijken muur naar een oude stof uit de VIIIe eeuw, bewaard in het Aartsbissehoppelijk Museum te Utrecht en gevonden bij reliquien van St. Bonifaeius († 755).

Het glaswerk der vensters naar de oudste bekende voorbeelden, medegeedeeld door Didron (*histoire de la verrerie*).

211

In het midden van dezen Binnenhof is eene zaal ingericht voor de voorwerpen betrekking hebbende op het Nederlandsehe zeewezen. Aan het einde daarvan verheft zieh de spiegelversiering van den Royal-Charles, het Engelsehe admiraalsehip door de Ruyter in de Theems bij Chatham veroverd (21 Juni 1667).

Links en reehts van den ingang dezer zaal, twee sehilderijen door J. de Gheyn, paarden voorstellende; de sehimmel is het Spaansehe paard van den aartshertog Albrecht, door Prins Maurits

veroverd in den slag van Nieuwpoort (2 Juli 1600).

De gebeeldhouwde kraagstukken onder de lijst zijn afkomstig van de in 1861 gesloopte kap der Groote Hofzaal te 's Gravenhage.

Langs de noordzijde dezer Zaal, de versehillende Nationale Kleederdrachten, nl. te beginnen van het westen:

- a.* Visseher, vrouw en kind van Marken.
- b.* Koopvrouw van Breda, en jonge dochter van Dordrecht.
- c.* Boer en boerin van Zuid-Beveland.
- d.* Oude vrouw en jong man van Volendam.
- e.* Scheveninger visseher en vishevrouw.
- f.* Bruid en bruidegom van Nunspeet.
- g.* Vischboer van Huizen en vishevrouw van Zandvoort.
- h.* Haagseh weesmeisje en Leeuwarder burgerdame.
- i.* Boer en boerin van Waleheren.
- k.* Amsterdamsehe Weesmeisjes.

Aan de oostzijde eene Kamer geschilderd door den arehiteet Jacob van Campen († 1657) en afkomstig van het (thans gesloopte) door hem gebouwde huis te Amersfoort.

Daarnaast een Hindelopensche kamer, waarin een jonge moeder, een baker en twee kinderen.

Tegen den westelijken muur het model van het door Dr. P. J. H. Cuijpers ontworpen en door Bart van Hove gemodeleerde monument ter eere van de verriehingen van het Nederlandseh O.-Indiseh leger op Atjeh, bestemd voor een der pleinen van Batavia.

236 (op de bovenverdieping)

Burgerlijke bouwkunde der IXe eeuw.

Deze zaal is, behoudens de afmetingen, trouw gevolgd naar de gekoepelde Keizerzaal, door Karel den Groote († 814) gebouwd aan de Westzijde van de basiliek van St. Servatius te Maastrieht.

De onder No. 236 gelegen zaal (No. 176) is eene nabootsing van de onder de Keizerzaal gelegen insgelijks door Karel den Groote gebouwde kapel.

Gedrukt bij GEBR. BELINFANTE, voorh.: A. D. SCHINKEL.
